

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XXV-ik évf.

September—October 1890.

5-ik füzet.

HUSZ JÁNOS.

Az első társadalmi élet keletkezése óta, a történelem tanúsága szerint az emberi természetben mindég meg volt a hajlam, hogy az erősebb elnyomja a gyengébbet, a hatalmas a tehetetlent. De másfelől a történelem azt is igazolja, hogy minden korban találkoztak nemeskeblű emberbarátok, kik az egyenlőség, testvériség és szabadság magasztos elveit hirdették s azokért életüket is feláldozták. Már a hatodik száz közepén Kr. e. Buddha hirdeté az emberek egymás közti egyenlőségét. Krisztus tanítása szerint Isten az emberek atyja, mi pedig mindnyájan az ő gyermekei, tehát testvérek vagyunk, s így legfőbb kötelességünk egymást szeretni. Krisztus elvei rendkívüli hatást gyakoroltak; s jóllehet elismerték, hogy „soha ember úgy nem szólott“; s való, hogy a kereszténység elterjedésével szelidebb erkölcs és magasabb műveltség terjedt el az emberek között: de azért mégis az egész közép-korban az ököl-jog uralkodott; az újkorban pedig a politikai és vallásszabadságért iszonyú harcok folytak, míg végre a legújabb korban a nagy francia forradalom az emberiség legnagyobb reformatorának — Jézusnak — az egyenlőség, testvériség és szabadságról hirdetett elveit diadalra juttatta.

A Luther Márton által 1517. oct. 31-én megindított reformációt joggal helyezik a világtörténelemben egy új-korszak kezdetére, mert az általa megkezdett szabad vizsgálódás elvét többé nem lehetett elnyomni. A reformáció nagy hatást gyakorolt minden nemzet irodalmára, a hová eljuthatott; sőt magára a katolikus egyházra is. Nagy befolyást gyakorolt az állami életre, mert úttörője volt a politikai szabadságnak. Fő érdeme pedig abban áll, hogy a gondolatot felszabadította a lelkiismeret szabadságának hirdetésére, s a szabad kutatási szellemet felébresztette. De e nagyfontosságú eseménynek Luther előtt jóval voltak lelkes előharczosai, rendíthetetlen bajnokai, még pedig olyan korban, a mikor a koronás fők is megalázták magokat az egyházi hatalom előtt. A mikor az egyik császár szörruhában vezeklett Canossa várában, a másik császár pedig, ki szintén hatalmas uralkodó volt, a pápa lovának kengyelét tartotta: akkor, abban a

korban volt nagy merészség szembe szállani az egyház fejével. A reformáció előharczosaik között első helyen említhetjük Bresciai Arnoldot, ki egyszerű pap létére megtámadta a pápa világi hatalmát, az egyházban elharapódzott visszaéléseket, s ezen felül felső Olaszországban a régi római köztársaságot akarta visszaállítani. De a politikai s a vallásszabadság érdekében tartott tüzes szónoklata miatt bitófán kellett elvéznie. A reformáció előőrseiként kell tekintenünk Wald Péter követőit — a Valdenseket — kiket Provence tartományában ezereknént gyilkoltak le hitökért, meggyőződésökért az ellenök indított keresztes hadjáratban. A reformáció előharczosának tekinthetjük Wicleff János hitújítót, az oxfordi egyetem hírneves tanárát, ki Angliában szintén az egyházi visszaélések ellen kelt ki s különösen az általa angol nyelvre fordított bibliával segítette elő a szabad vizsgálódás szellemét. A reformáció egyik bátor és tántoríthatlan előharczosának tarthatjuk Husz Jánost, kiről nem egy kimerítő életrajzot akarunk írni, hanem csak róla egy pár vonásban szólni.

Husz János, cseh reformátor, Csehországban, Hussinetz nevű faluban született 1360-ban jul. 6-án. A gyermekben már korán mutatkozott erős vágy a tanulás iránt. S mivel szülői szegények voltak, a földes urok fedezte a nevelési költségeit a szorgalmas és jeles tehetségű ifjúnak. Mivel a középkorban a szegény sorsú ifjúnak csak az egyházi pályán lehetett kilátása a haladásra, hol a legfőbb állásokra is eljuthattak, mint a saoni kovács fia — Hildebrán — VII. Gergely néven, pápa lett; Willigis mainczi érsek pedig — kerégyártó fia volt, — Husz is az egyházi pályát választotta. A IV-ik Károly által Prágában alapított első német egyetemen csakhamar nagy hírnevet szerzett, mint jeles hitszónok és tanár. Ez időben az angol és prágai udvar között gyakori érintkezés volt, mivel Vencel cseh király és II. Richárd angol király sógorsági viszonyban állottak. Továbbá a prágai és oxfordi egyetemek között élénk eszmecsere folyt. Ily körülmények között ismerkedett meg Husz a már említett Wicleff angol reformátor tanaival, melyek őtet fellelkésítették és szabad vizsgálódásra serkentették. A Bethlehem kápolnánál tartott szónoklataiban cseh nyelven hevesen megtámadta az egyház romlottságát; követelte, hogy az úrvacsora mindkét szín alatt osztassék ki rendkülönbség nélkül minden keresztény között. Kikelt a papság világi hatalma ellen, bebizonyítva, hogy Péter apostol nem volt feje az egyháznak, hanem Krisztus, s így a pápa sem lehet az, csak egyedül Krisztus. Miután a Wicleff tanait a szószéken is kezdette védelmezni, tanártársaival is meghasonlásba jött, s az egyetemi tanári kar azok közül

45-öt kárhoztatott. Abban az időben a tanári testület négy nemzet fiaiból állott s a Husz elvbarátai a cseh tanárok, csak egy szavazattal bírtak. Az ellenségeskedést nevelte az is, hogy Husz a cseh előjognak is nagy szószólója volt. Végre az ellenségei kieszközölték a pápánál az egyházi átok alá vetést s a hivatalától való megfosztást. Husz ennek következtében Jeromos barátjával és több követőivel elhagyta Prágát s az országban bolyongott. Egy alkalommal így szólt Husz: „Az istentelenek tört vetettek a lúdnak (Husz csehül: ludat jelent), de ha már egy lúd, a szelid házi, mely nem repül magasan, szét tudta szakgatni hálóiakat; akkor más madarak, melyek égfelé repülnek, még inkább szét fogják tépni. Egy gyenge lúd helyett majd a gondviselés éles szemű sasokat és solymokat fog küldeni.“ Jóslata beteljesedett, mert a reformáció sassait nem lehetett törbe ejteni.

Husz az egyházi átok ellen tiltakozott, s „Az egyházzól“ című értekezésében ¹⁾ a szentírásra s egyetemes zsinatra hivatkozott.

Az egyházban a visszaélés, erkölcsi romlottság éppen ebben az időben érte el legmagasabb fokát. Ekkor volt az egyház-szakadás. (Schisma.) E bajok orvoslására Zsigmond császár Constanzba egyetemes zsinatot hívott össze 1414-ben. E zsinatra, mely egyike volt a legfényesebbeknek, melyet a világ valaha látott, Husz is megidézett tanainak igazolása végett. Miután Zsigmond császártól biztosító levelet kapott, hogy semmi bántódása nem lesz, meg is jelent. Mint-hogy tanát nem vonta vissza, a zsinat, mint eretneket máglyára ítélte, s 1415-ben jul. 6-án imádkozás között, s zsoldárt énekelve, halt meg. Zsigmond császár védlevelére hivatkozva, azt felelték, hogy eretnekekkel szemben nem szükség megtartani az adott szót.

Mikor a zsinaton papi ruhájából levetkeztették, s eretnek ruhát adtak reá, melyen e felirat volt: „Haereziarch“ így szólott: „Örömmel viselem a meggyaláztatás e süvegét a Jézusért, ki értem tövis koszorút viselt. Nem a ruhában áll a pap ékessége, hanem tudományában és moráljában.“

A máglyához való menet alkalmával égették meg a műveit, s ezt azért tették, hogy bosszantsák. Ezt Husz látva, így kiáltott fel: *Vivo ego, in aeternum!* (Én örökké élek.) Mikor pedig már a máglyán volt, egy szegény asszony azt gondolva, hogy istenes dolgot

¹⁾ Művei összegyűjtve 1558-lan jelentek meg. L. Palacky „*Documenta etc.*“ 1869; Denis, H. *et la guerre des Hussites*“ 1878.

cselekszik, élesztette a tüzet, erre Husz így szólott: O Sancta, simplicitas! (Ó szent együgyűség.) Csak e jellemző nyilatkozatokból is megismerhetjük Husz Jánosnak nemes alakját, humanus gondolkozását. Jól mondta, hogy örökké él; mert, jóllehet hamvát a széllel elfuvatták, azok új életre keltek, mint Phönix, az ő követőinek — a Huszitáknak — rendíthetetlen hősiességében. A bátor reformátor nemcsak műveiben fog élni, mint mondá, hanem él 475 év múlva is honfitársai szívében, lelkében. Hiszen éppen most indult meg egy lelkes mozgalom Prágában, hogy neki szobrot emeljenek. Jól teszik, mert Husz János méltó az emlékezetre! Hiszen ő hazájának vallás-szabadságáért küzdött s azért szenvedett vértanui halált. De nem csak hazája hálájára méltó, hanem mindazokéra, a kik a szép, szabad emberi jogoknak, a szabad vélemény-nyilvánításnak, s a lelkiismeret szabadságának igaz hívei.

KOVÁCS JÁNOS.

A RAVAI UNITÁRIUS EGYHAZ TORTÉNETE.

(Folyt. és vége.)

AZ EKKLÉZSIA VAGYONA S JÖVEDELMEI.

A kezdetben kicsiny ekkléziának vagyona, mint jövedelme kevés volt, természetesen kiadása is ezzel arányos. Jövedelmét a jelen száz elejéig: kevés földbirtokának termése, erdejének haszna s az úgynevezett „dézma“ teszi. De ha ehhez hozzávesszük is két pataki kis malomnak szombatnap i vámját, mégis oly csekély, hogy 1801-ben Lázár püspöknek itt végzett vizsgálatai nagy munkájáért csak 3 mfrt. tiszteletdíjt tud adni s az asztaltartás költsége $4\frac{1}{2}$ napon keresztül csak 10 mfrtba kerül. Mig 1839-ben már Székely Miklós püspöknek 55 mfrtot ad, s tollvivőt, esperest, kísérő diákokat tisztességesen honorálva, az asztaltartás ugyanannyi idő alatt 81 mfrtba kerül.¹⁾

Nagyobb részt ma is az említett címeken folynak jövedelmei, kivéve a „dézma“ jövedelmet, mely a 70-es években végkép elvész. E „dézma földek“ mintegy 10 kat. hold szántóföld volt a határ legjobb részében. Egyes hívek művelték, kik a termény egy részét az ekkléziának kellett beadják. Még a XVII. században „conferálták“ e földeket a templom számára, oly módon, hogy a tulajdonjog az ekkléziáié; s jövedelmét veszi is rendesen. Az 1801-ben tartott püspöki vizsgálat pontosan inventálja s földeket külön-külön nagyság szerint, s azt is, hogy kik bírják. Ez alkalommal két művelő kifogást tesz az ekklézia tulajdonjoga ellen, mire a számadási jegyzőkönyv szerint „a differentiának eligazíthatása végett felhánytatik az 1693-ban tartott Gnrlis. Visitatio Protocolluma, melyben ezen földek, mint a templom számára való, úgy találtak inventáltatva lenni, s felolvastatván ezen protocullatió a presbyterium és a birtokosok jelenlétében, ennél fogva értékre adattott, hogy a Differentiában feladott földeknek nemcsak Dézmájok, hanem magok a Földek is az Ecclesiának tulajdon örökössei legyenek, melyen a Birtokosok maguk is megnyugvának.“ E békés kiegyenlítés s megnyugvás annyira tartós, hogy az 1839-ben tartott püspöki vizsgálat alkalmával még szóba sem hozatik a tulajdonjog kérdése. És

¹⁾ L. Számadási jegyzőkönyv. II. és III. köt.